

Styl řečnický (rétorický)

(Teze k přednášce doc. PhDr. E. Minářové, CSc.)

Uvedení do problematiky

Vymezení pojmu rétorika – v současné době slovo polysémní (s množstvím významů).

Návaznost na dějiny rétoriky, zvl. přínos antického řečnictví.

Pojetí řečnického stylu (pojetí stylu) v rámci stylové diferenciacie českého jazyka

1. Funkční vymezení stylové oblasti řečnické

Stylová oblast řečnická představuje řečnické komunikáty nejrůznější povahy a tematického zaměření s funkcí persvazivní (informativní a současně ovlivňovací, přesvědčovací (argumentativní), působící, někdy též esteticky sdělnou nebo zveřejňující odborné poznatky). O stylu řečnickém mluvíme jako o zobecněné stylové podobě všech řečnických textů, i když existují jejich stylové přesahy (modifikace stylu), např. směrem ke stylu odbornému – viz odborné řečnictví, ke stylu uměleckému – viz tzv. vyšší styl komunikátů slavnostních, oslavných apod.

Z toho plyne rozlišení řečnických slohových útvarů i druhů řeči. Např. existují řeči informativní a naučné (slohové útvary: přednáška, mluvený referát aj.), přesvědčovací a ovlivňovací (řeči politické, soudní, kázání kněží aj.), příležitostné a ceremoniální, většinou slavnostní (projevy při opakujících se slavnostních aj. obřadech, projevy zahajovací atd.).

Poznámka: Je třeba odlišovat pojmy řečnický styl (specifická stylová podoba textu) a řečnický komunikát (tj. už konkrétní řečnický projev, proslov, řeč). Styl řečnický může být modifikován (a specifikován) jako např.:

styl odborného řečnictví

styl politické řeči

styl soudní řeči

styl církevní řeči

styl řeči ceremoniální a příležitostné aj.

Charakteristické vlastnosti řečnických komunikátů: mluvenost (mluvená forma), veřejnost (ráz oficiální, veřejný), spisovnost, adresnost, předpokládaná sugestivnost, v případě persvaze argumentativnost aj.

Zdůrazňujeme nejen dokonalou přípravu po stránce jazykové (formulace), ale i kompoziční a celkový výrazný přednes (viz zvuková stránka).

2. Stylová vrstva řečnických prostředků

Jazykové ztvárnění (jazykové prostředky) je specifické vzhledem k druhům řečnických komunikátů.

Výskyt prostředků stylové vrstvy umělecké – viz tropy a figury.

Např. ke stylistickým figurám patří

a) figury vzniklé hromaděním – viz anafora, epifora, epanastrofa, epizeuxis aj.

b) figury typicky řečnické –

řečnická otázka (bez odpovědi nebo s následující odpovědí řečníka)

oprava (korekce) řečeného

formulace ironické atd.

Prostředky mluvenosti - uvolněná větná stavba, osamostatňování a dodatečné připojování větných členů, vsuvky, elipsy aj. Výskyt kontaktních prostředků, možnost expresivního

vyjádření (vzhledem k tématu), oslovení specificky řečnické, výpovědi signalizující příští sdělení, užití citátů (intertextovost), uplatnění frazémů všech druhů aj.

3. Stylové normy řečnických komunikátů

Požadavek spisovné češtiny, míra hovorovosti a knižnosti by měla odpovídat míře oficiálnosti, druhu řečnického komunikátu, jeho funkci a cíli, komunikační situaci a strategii (záměru) řečníka atd. Proto jsou normy do značné míry volné (viz výše).

Komunikáty jsou rovněž ovlivněny komunikačními schopnostmi řečníka (působením slohotvorných činitelů, individuální rozdíly stylu).

Výsledné působení všech stránek – jazyková stránka (verbální) a stránka kompoziční, výrazný přednes, adekvátní stránka vizuální (mimika, gesta, celkové vystupování řečníka). Vždy se počítá s promyšlenou a výraznou zvukovou modulací řečnických projevů.